

DEN RÖDA TRÅDEN

Verdandi och kampen
för social rättvisa
från 1896 till idag

Ansvarig utgivare: Emmeli Wulfstrand

Redaktör: Marja Koivisto

Text: Gunvi Haggren, Inge Fäldt, Magnus Båth,
Marja Koivisto, Ulla Tengling

Grafisk form: Kim Ingesson, Marja Koivisto

Tryck: Åtta45, Stockholm 2025

ISSN: 0348-5102

■ Verdandi socialpolitisk debatt nr 108

Innehåll

Vi är Verdandi	4
Från då till nu	6
Verksamhet och metoder	8
Verdandiljuset	10
Tacktal av Göran Greider	10
Viktiga årtal	13
Arkivbilder 1900-talet	20
Några viktiga milstolpar i den politiska utvecklingen	35

Vi är Verdandi

VERDANDI BILDADES 1896. När vi ser tillbaka på vår historia är det som att titta i en spegel. Ansiktena har förändrats, men blicken är densamma – den som söker social rättvisa, jämlikhet och värdighet för alla.

Vi har alltid stått fria från partiernas färger, men aldrig från människans kamp. Vår lojalitet tillhör inte makten, utan idéerna som bär livet – solidaritet, gemenskap och frihet från alkoholskador, skadliga beroenden och droger.

Vi föddes ur arbetarrörelsens hjärta. Där, bland fackföreningar, kooperativ, Folkets Hus och bildningsförbund, formades vår röst. Vi delade rum med rörelser som trodde på folkbildningens kraft och på människans förmåga att resa sig.

En del av det gamla har försvunnit. Nykterhetslöftet, som en gång var vår grund, ersattes av något större – en övertygelse om att vi behöver vara många som deltar i kampen mot skadligt beroende och ojämlikhet, framgången i kampen betyder mer än ett nykterhetslöfte. Men när vi möts idag är våra rum fria från alkohol och droger, och i stället fyllda av värme och gemenskap.

På 1970-talet var vi som starkast. Över 40 000 människor bar Verdandis fana. Vi fanns i varje län, i varje stad där hoppet behövde en röst. Sedan kom förändringens tid – splittringar och starka högervindar som blåste kallt.

I dag är vi omkring 4 600 verdandister, spridda över nio län. Färre, ja, men inte svagare. För vi finns där vi behövs mest. I de områden där livet är som tuffast – där arbetslösheten biter, där ensamheten växer, där droger lockar med falsk lindring – där finns vi.

VERDANDI ARBETAR

- Mot fattigdom.
- Mot skadligt bruk.
- För en generell och solidarisk välfärdspolitik.
- Mot rasism, främlingsfientlighet och HBTQI+-fobi.
- För jämställhet.

Verdandi är en politiskt och religiöst obunden organisation. Genom medlemskap stödjer du Verdandis solidaritetsarbete och opinionsbildning.

Vi möts i samtal, i kamratstöd, i vardag och fest. Våra julbord, midsommarfiranden och påskträffar är inte fyllda av rus, utan av skratt, kamratskap, kaffe och trygghet.

Vi driver Rättvis kontor, där vi står vid varandras sida i mötet med myndigheter, i kampen för rättigheter och i vardagens snåriga system. Vi hjälper varandra att hålla i pennan när livet blivit för tungt att skriva själv.

Men vi är också en röst i samhället. Vi skriver, talar och protesterar. Vi kräver ett Sverige där 700 000 fattiga inte är en siffra – utan ett rop som måste höras, ett systemfel som måste åtgärdas. Vi står upp för en välfärd som omfattar alla, för en rättvis skattepolitik, en human migrationspolitik och en kriminalpolitik som ger människor en ny chans att vara en del av samhällsgemenskapen.

Sedan den där dagen, den 2 februari 1896, när S:t Göransavdelningen bildade Nykterhetsorden Verdandi har vi burit samma låga: tron på människans värde och kraften i solidariteten.

Vi är färre nu. Men vi står fast. För solidariteten är inte en tradition – den är ett löfte, levande i varje möte, varje handling och varje ny dag.

Vi är en organisation som aldrig ger upp om människovärdet och solidariteten. Aldrig.

EMMELI WULFSTRAND
förbundsordförande i Verdandi,
december 2025

VERDANDIS VERKSAMHET

- Aktiviteter såsom matlagning, språkcafé, teater, dans, körsång, utflykter.
- Rättvis kontor: Hjälp och stöd med myndighetskontakter, blanketter och navigering i samhället.
- Seminarier, studiecirklar och utbildningar för medlemmar och deltagare.
- Aktiviteter under helger och lov.
- Lokala projekt mot hemlöshet, skadligt bruk och för internationell solidaritet.

Från då till nu

VERDANDI BILDADES för drygt 100 år sedan (den 2 februari 1896) som en proteströrelse mot rådande missförhållanden, främst uttryckt som ett utbrett och förslavande alkoholmissbruk. Rörelsen bar också en protest mot den förhärskande samhällssyn som gjorde den enskilda människan ensam ansvarig för missbruket, i stället för att se till de missförhållanden i form av fattigdom, otrygghet och andra omänskliga levnadsvillkor som lett fram till missbruket.

Verdandisterna ansåg att det bästa sättet att bekämpa missbruk var att förbättra livsvillkoren för människor, socialt och ekonomiskt. Sverige var ett fattigt land och det krävdes stora sociala insatser för att lyfta folkflertalet ur fattigdom och misär. Insatserna handlade om bostäder, utbildning, arbete och en anständig lön, åtta timmars arbetsdag och politiskt inflytande i form av allmän rösträtt.

Verdandi var – då som nu – en partipolitiskt obunden organisation och utgjorde redan från starten ett instrument för medlemmar att arbeta för en förbättring av de oacceptabla levnadsförhållandena. Verdandi påtog sig rollen som självständig pådrivare och spjutspets i arbetarrörelsen och i dess kamp mot sociala missförhållanden och alkoholskador.

Många verdandister var med och grundade Folkets Hus-föreningar, ABF-avdelningar, fackklubbar och partiföreningar. Verdandisterna såg det som en viktig uppgift att medverka till arbetarklassens politiska och fackliga organisering.

DÅ

- 1896 bryter sig logen S:t Görän ur IOGT och bildar NOV – Nykterhetsorganisationen Verdandi.
- Agitation och opinionsbildning har alltid varit viktigt. På 30-talet användes cykeln både för att bära budbäraren och budskapet runt i landet.
- Studiecirkelverksamhet har alltid varit viktigt i Verdandi. Under 40-talet studerades bland annat esperanto.
- Under 70-talet kommer sommargemenskapsresorna igång och blir snabbt ett viktigt inslag i Verdandis verksamhet.

KAMPEN MOT MISSBRUKET Vid tiden för Verdandis bildande var missbruket oerhört utbrett. Alkoholen användes som ett medvetet eller omedvetet sätt att hålla arbetarna fast i dåliga förhållanden, i missbruk och ekonomiskt och politiskt beroende av de härskande klasserna. Vid denna tidpunkt saknade samhället i princip också metoder att genom ekonomiska, socialpolitiska och kulturella insatser kunna förebygga och motverka missbruk. I den situation som rådde var

det naturligt att verka för ett alkoholfritt samhälle som det effektivaste sättet att undanröja alkoholens skadliga verkningar. Allteftersom samhället förändrades och välfärdsstaten etablerades har även Verdandis förhållningssätt förändrats.

EN ORGANISATION ÖPPEN FÖR ALLA 1967 förändrades Verdandis alkoholpolitiska mål till: Det alkoholskadefria samhället. 1973 togs det avgörande steget som förvandlade Verdandi från helnykterhetsorganisation till en organisation öppen för alla som vill stödja organisationens arbete och mål. Målet har dock hela tiden varit detsamma, det vill säga att utifrån rådande samhällsförhållanden på effektivaste sätt arbeta för att undanröja alkoholens skadliga verkningar för ett jämlikt och rättvist samhälle. Verdandi har även behållit sin självständiga ställning i samhället i förhållande till övriga arbetarrörelsen. Under alla år som Verdandi verkat har organisationen varit partipolitiskt obunden.

Självständigheten har varit en garanti för möjligheterna att driva radikala krav på förändringar utifrån Verdandis värderingar och erfarenheter.

Genom att organisera utsatta grupper och samla deras upplevelser och erfarenheter, har Verdandi tillförts viktiga kunskaper – kunskaper som varit grunden för organisationens agerande i den politiska opinionsbildningen. Den uppgiften betonas fortfarande idag kraftigt inom organisationen. Genom de erfarenheter som tillförts Verdandi på detta sätt har organisationen med utgångspunkt i hur verkligheten fungerar även kunnat driva krav på förändringar till gagn för eftersatta grupper utanför organisationen.

NU

- Engagemanget mot segregation tar stor plats. Det sker i en tid när rasismen i samhället är påtaglig och många människor med utländsk bakgrund ställs i utanförskap.
- Verdandi är drivande i kampen för brukarinflytande och demokrati på riktigt.
- Barn- och ungdomar är viktiga för Verdandi. Unga människor är Verdandis framtid.
- Målet är alltjämt social rättvisa och ett samhälle fritt från skador av alkohol, skadligt bruk och droger.

I DENNA SKRIFT har vi försökt sammanfatta Verdandis idéer och organisatoriska utveckling. Vi har lyft upp och beskrivit för organisationen och arbetarrörelsen viktiga händelser och årtal. Verdandis historia och utveckling innehåller givetvis en rik skörd av engagerade och kunniga medlemmar och aktivister, viktiga händelser och en mångfacetterad verksamhet. Det är inte möjligt att beskriva allt men vi hoppas att vi i någon mån gjort historien rättvisa i denna skrift. ●

Verksamhet och metoder

EN LEVANDE FOLKRÖRELSE har flera roller. Verdandi startade som en proteströrelse och som ett medel för medlemmar och medmänniskor att kämpa för bättre levnadsvillkor. Detta är fortfarande vår främsta uppgift i samhället.

Verdandi spelar en aktiv roll i samhällsbyggandet, men inte genom anpassning och undfallenhet, utan genom att berika och komplettera samhällspolitiken med erfarenheter och röster som inte annars hörs.

En annan viktig roll för Verdandi är att genom vår praktiska verksamhet ge människor möjlighet att stärka sina och andras livsvillkor. Av detta följer att organisationens uppdrag inte är att tjäna det etablerade samhället utan de idéer som bär upp organisationen. Verdandi verkar för ett rättfärdigt samhälle och bekämpar existerande missförhållanden.

Av detta följer också att det är de grupper som får bära konsekvenserna av dessa missförhållanden som är våra främsta uppdragsgivare och målgrupper för Verdandis praktiska verksamhet. Verdandis uppgift kan sammanfattas i följande punkter:

- Kamp mot sociala orättvisor, skador av alkohol, skadligt bruk och droger, bland annat genom att Verdandi är en proteströrelse mot missförhållanden i samhället.
- Verdandi påvisar positiva alternativ i kampen mot sociala missförhållanden och skadligt bruk. Detta sker i både opinionsbildning och praktisk verksamhet.
- Verdandi organiserar medmänniskor i kamp för bättre levnadsvillkor och kanaliserar deras erfarenheter, behov och upplevelser. Verdandi är ett instrument för människor att förändra sin livssituation.
- Verdandi är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation med hemvist i arbetarrörelsen.

Verdandis verksamhet och metoder

En viktig uppgift för Verdandi är att organisera människor i en utsatt social situation. Syftet är att organisera verksamhet som fungerar som stöd och resurs för var och en av oss i vår vardag. Genom att lära känna varandra och fördjupa kontakten mellan oss, kan vi öka förståelsen för varandras upplevelser och livssituation.

Vi lever alla under samma himmel, men vi har inte alla samma horisont.

Konrad Adenauer

Många av oss lever i en svår och otrygg situation. Vi har olika erfarenheter och bakgrund. Många av oss har svåra upplevelser och erfarenheter av skilda livskriser med oss i bagaget. De flesta av oss har också det gemensamt att vi är ovana att föra vår egen talan, att argumentera för vår rätt. Vi är många som levt i förtryck och haft bristande inflytande över våra liv. Vi har kanske dåliga kunskaper om hur våra rättigheter ser ut och hur vi ska få del av dem. Vi behöver stöd i den vardagliga kampen för en draglig överlevnad.

Utgångspunkten för verksamheten är att bryta kontaktlöshet och isolering och ge människor i samma bostadsområde möjlighet att lära känna varandra. Verksamheten syftar till att öka gemenskapen och stödja varandra i en politisk kamp för att förändra verkligheten. Vi vill skapa tilltro till att det går att förändra samhället och våra livsvillkor. Vissa förändringar går att genomföra nu och andra tar längre tid.

VÅRA MEDEL BESTÅR AV en socialpolitisk opinionsbildning, organisation och kamratstödande verksamhet. Målet är ett solidariskt samhälle, byggt på Verdandis värderingar och människosyn, ett alkoholskadefritt samhälle fritt från sociala orättvisor. Därför kan vi aldrig nöja oss med att endast aktivera människor i en idélös fritidsverksamhet, hur bra aktiviteterna än är. Verksamheten måste genomsyras av vår människosyn och en strävan att förverkliga Verdandis mål och program. ●

Verdandis huvudsakliga verksamhet

- Information och opinionsbildning i social- och alkoholpolitiska frågor.
- Studier och debatt, konferenser och möten.
- Diskussion och rådgivning i sociala frågor.
- Kamratstöd och förebyggande arbete mot skadligt bruk och beroende.
- Uppsökande verksamhet.
- Mötesplats och Öppet Hus i bostadsområden.
- Konsumentverksamhet som matlagning, inköpsresor, hushållsekonomisk rådgivning och konsumenträtt.
- Skapande verksamhet, kultur, körsång, musik, teater, film, hantverk, poddverkstad.
- Alternativt helgfirande, utflykter och gemenskaps- och temaresor.
- Stödboende i olika former.
- Riktad verksamhet till grupper med särskilda behov.
- Arbetar för ett långsiktigt brukarinflytande i alla offentligt finansierade verksamheter.

Verdandiljuset 2024 utdelades till Göran Greider, debattör, författare, ledarskribent och poet. Verdandiljuset tilldelas person eller organisation som gjort betydande insatser för att främja en solidarisk socialpolitik och aktivt bidragit till att radikaliserade den socialpolitiska opinionsbildningen i Sverige.

Verdandiljuset

Verdandiljuset har delats ut av Verdandi sedan 1982 till personer som gjort betydande socialpolitiska insatser. Priset utdelas av tradition på Verdandikongressen. Göran Greider, debattör, författare, ledarskribent och poet tilldelades priset på Verdandis 50e kongress i Borlänge 2024. Han publicerade ett tacktal till Verdandi i Dalademokraten som följer nedan.

Ljuset från Verdandi lyser – Ett tacktal (19 maj 2024)

”Först ska jag tacka för det pris jag nu fått, Verdandiljuset. Det är bra att det är ett ljus, med tanke på alla elkriser som brukar dra över detta land.

Det är rätt fantastiskt att föräras ett pris av en förening som bildades för nästan 130 år sedan. Verdandi uppsteg ur den stora folkliga revolten mot det svenska överhetssamhället. Ett helt folk kom på fötter, utbildade sig självt i medborgarskap och nyktrade till.

De som tror att Sverige alltid har varit landet lagom, landet där alla alltid är överens, har fel: Sverige var för 130 år sedan ett extremt högerland, ett överhetssamhälle av guds nåde, ett av Europas minst demokratiska länder.

Verdandi var en av de många rörelser som utmanade detta överhetssamhälle och det mörker som var förhärskande. Och idag är Sverige som bekant återigen ett ganska extremt högerland.

Min farfar var aktiv i nykterhetsrörelsen i Vingåker. Jag har aldrig kollat upp riktigt vilken organisation han var medlem i. Först nu slår det mig att det ju faktiskt kan ha varit Verdandi. Han var fackföreningsman och nykterist, men inte religiös. Han hade Marx kapitalet i bokhyllan. Han köpte den antinazistiska tidningen Trots allt under kriget.

Han var skraddare och hade många judiska kollegor som slagit sig ner för att arbeta i konfektion

År 2024: Göran Greider tar emot Verdandis pris "Verdandiljuset 2024" på Verdandikongressen i Borlänge. Utdelare: Emmeli Wulfstrand, Verdandis förbundsordförande och Annakari Berglund, distriktsordförande i Verdandi Dalarnas distrikt. Bild: Marja Koivisto

i Vingåker. Men jag har tyvärr aldrig hört något om att min farfar, statarsonen Henning, var aktiv i Verdandi. Och förmodligen var han inte det. Men ikväll låter jag honom bli medlem i denna organisation! Jag vill ha en farfar som var aktiv i Verdandi! Kan mötet välkomna honom postumt och retroaktivt som medlem?!

För ungefär tio år sedan besökte jag Salt Lake City i USA. Jag var där för att följa i spåren av fackföreningskampen Joe Hill. I Salt Lake fanns det i nittonhundratalets början många svenska invandrare. Många av dem var också socialister. De bildade en Verdandiloge i Utah. Den ledande personen hette Oscar W. Larson. På fängelset i Salt Lake träffade han flera gånger Joe Hill, pratade med honom genom gallret till hans cell.

När Joe Hill hade avrättats fördes hans kista genom staden, innan den fördes till Chicago där han begravdes.

De sex vitklädda kvinnorna som gick på båda sidor av hans kista var medlemmar i Verdandi i Salt Lake. Föreningen hette Berghem, ett namn som hämtats från den amerikanska ursprungsbefolkningens namn på Utah.

Så mycket om all historia som ryms i själva ordet Verdandi. Men det är nuet och framtiden som är det viktiga. Detta land Sverige kantrar nu allt snabbare mot vad man kan kalla ett socialpolitiskt mörker. Men det har varit så i årtionden nu. Ojämligheten tilltar. Fler känner sig utesluttade ur samhället. Socialförsäkringen ska göras hårdare. Det är helt enkelt ett nyliberalt paradigms som sänkt sig över oss. Och med åtstramningarna kommer inte bara sämre sociala skyddsnät, utan också en hårdnande syn på dom som är verkligen utsatta i samhället.

Nyliberalism och gammaldags konservatism är parhästar. I det ►

senaste valet visade det sig att bland arbetslösa och sjukskrivna så var Sverigedemokraterna ofta det populäraste partiet. Det betyder alltså att de som ligger sämst till i detta samhälle vänder sig till ett högerpopulistiskt missnöjesparti som försöker trola bort allt förnuft ur detta samhälle.

Och så är det: När den generella välfärden sviktar och försämras kommer de blinda revolterna.

Missnöjet kanaliseras fel, om inte de progressiva arbetar hårt och startar de förnuftiga revolterna.

Och föreningen Verdandi står sedan mer än ett sekel för den förnuftiga revolten.

Jag, och min farfar Henning, är mycket hedrade över att få detta pris.” ●

GÖRAN GREIDER

Pristagare Verdandiljuset

Stig Åhs	1982
Gunnar Nilsson	1983
Leif Holgersson	1984
Payande Ahlbäck/Marianne Björklund	1985
Hans Alfredsson	1986
Socialdemokratiska Kvinnoförbundet	1987
Hans Göran Franck	1988
Gunilla Thorgren	1989
Ingemar Rexed	1990
Ruth Bauth	1991
Ragnhild Herminge/Anna Simberg/	
Anna Torbiörnsson	1992
Agneta Stark	1993
Majgull Axelsson/Per Holmberg	1994
AnnBritt Grunewald	1995
Anita Dorazio	1996
Jerker Björkman	2000
Johan Ehrenberg	2008
Nätverket för gemensam välfärd	2009
Insolvens	2011
Tommy Strandberg	2012
Linje 17 mot rasism	2014
Malena Ernman	2017
Tom Alandh	2021
Göran Greider	2024

Verdandis förbundsordförande i modern tid:

Bengt Hallberg	1964 – 1971
Roland Svensson	1971 – 1985
Erik Trost	1985 – 1993
Helena Jacobsson-Petersson	1993 – 1994
Ann-Mari Wulfstrand-Byhlin	1994 – 2001
Alf Johansson	2001 – 2008
Helena Frisk	2008 – 2017
Rasken Andreasson	2017 – 2021
Emmeli Wulfstrand	2021–

Viktiga årtal

27 januari 1895 Anmäldes sockerbruksarbetaren JE Pettersson till inträde i IOGT-logen S:t Göran, Stockholm. Pettersson var inte ”troende” som man enligt stadgarna skulle vara. Beslutet att godkänna Pettersson som medlem överklagades. I hanteringen av Petterssons medlemskap framkom mer djupgående motsättningar, inte bara religiösa frågor utan även i politiskt avseende. Medlemmarna i logen S:t Göran ville driva alkoholfrågan som politisk fråga och förhålla sig neutrala i religiöst avseende. Petterssons inträde i logen S:t Göran blev ”första länken” i en orsakskedja som resulterade i bildandet av Nykterhets Orden Verdandi. I december diskuterade medlemmarna logens vara eller icke vara. Man tillsatte sju personer med uppdrag att ordna logens arbete och utarbeta förslag till en ny tidsenlig nykterhetsorganisation.

5 januari 1896 Ett offentligt agitationsmöte hålls och förslag om bildande av ”en ny internationell nykterhetsorganisation” behandlas.

2 februari 1896 Nykterhets Orden Verdandi bildades.

24 maj 1896 Ett konstituerande rikslogemöte hålls. Då fanns det 15 loger med tillsammans 442 medlemmar. Många av ”utbrytarna” ur IOGT sympatiserade med den då framväxande arbetarrörelsen. Verdandi har alltsedan grundandet varit en partipolitiskt obunden organisation.

27–29 maj 1897 Ett andra rikslogemöte hålls. Då hade Verdandi 39 loger med sammanlagt 1 461 medlemmar.

4 mars 1897 Ett provnummer av tidningen Verdandisten ges ut.

18 mars 1897 Det första numret av Verdandisten ges ut. Där krävdes på ledarplats att fylleriböterna skulle avskaffas och avgiftningskliniker införas. Fylleriböterna avskaffades först 80 år senare.

1898 Formulerades den socialpolitiska grundsyn, som alltsedan dess varit en stabil bas för Verdandis socialpolitiska arbete. ”Vi veta alltför väl att den avgörande kampen kommer att stå mellan kapital och arbete. Det är därför vi nedlägga vår energi för att fostra kampdugliga män och kvinnor för proletariatets fullständiga frigörelse.”

1899 Rikslögmötet beslutade att Verdandi skulle ansluta sig till kravet på allmän och lika rösträtt. Den första Verdandi-logen utanför Sverige bildades – på Kjögöen i närheten av Fredrikstad i Norge. Avståndstagandet från kyrkans ideologiska förtryck av arbetarklassen och religionens inflytande var viktiga frågor i många Verdandiloger vid sekelskiftet. Ett exempel på detta var logen Framtidskampens initiativ till den första ”antireligiösa” julottan i Landskrona. Den blev sedan en tradition inom Landskronas arbetarrörelse. En slags föregångare till dagens alternativa helgfrände inom Verdandi. Framtidskampen försökte också motverka religionens inflytande över barnen genom att ordna ”alternativ söndagsskola”. Man samlade arbetarbarn till möten på samma tid som den kyrkliga söndagsskolan hölls.

1901 Rikslögmötet behandlade en motion om att ändra namnet från Orden Verdandi till Sällskapet Verdandi.

1903 Bildades Danmarks rikslöge av Verdandi, som kom att bestå fram till 1928. Verdandister, som vid sekelskiftet utvandrade till Amerika, bildade Verdandiloger där. Första logen, kallad ”Ljusbringaren”, bildades i Chicago 1903. Omkring 1910 fanns det 15 Verdandi-loger i USA. När USA gick med i första världskriget bröts förbindelserna med Sverige. Sista Amerika-logen var ”Frihetskampen” i Two Harbors, som rapporterade så sent som 1923.

1904 Verdandi utarbetade ett förslag till socialpolitiskt program, som kan sammanfattas i åtta krav:

1. Allmän och lika rösträtt.
2. Alla inkomster av rusdrycksbeskattningen till reformer ”som upphäva de olika orsakerna till dryckenskapen”.
3. Direkt eller progressiv beskattning.
4. Folkskola som bottenkola.
5. Rätt till arbete åt alla.
6. Understödjande, i mån av förmåga, av fackföreningsrörelsens kamp för högre lön och kortare arbetstid.
7. Tidsenliga bostäder uppföres genom kommunernas försorg.
8. Ålderdomsförsäkring.

Programförslaget antogs preliminärt och skickades till logerna för omröstning. 67 loger röstade för och 17 emot.

1905 Programförslaget föll, men det har ändå spelat en väsentlig roll i Verdandis socialpolitiska arbete under hela 1900-talet.

1906 Verdandi-logen Vässman byggde Folkets Hus i Brunnsvik och på hösten startade Brunnsviks folkhögskola här.

1907 Frågan om Verdandis program togs upp igen 1907. I ett uttalande framhölls: ”Dryckenskapens oerhört skadliga verkningar både för samhället och den enskilda människan erkännes numera icke endast av de organiserade nykterhetsvännerna, utan även av en stor del av andra vakna samhällsmedlemmar. Nykterhets Orden Verdandi, som anser att orsakerna till dryckenskapen äro att söka såväl i de olika sociala missförhållandena som i okunnighet om de alkoholhaltiga dryckernas verkningar och i dryckesseden, sätter som sitt mål fullständigt rusdrycksförbud.” ”Verdandi går härigenom och genom kampen för människovärde hand i hand med arbetarrörelsen för småfolkets uppfostran och utgör genom sitt krav på rusdrycksförbud en komplettering av densamma.” ”Med öppen blick för att först genom upphävandet av det privatkapitalistiska monopolet på produktionsmedlen de slutliga förutsättningarna kunna skapas för danandet av ett sunt samhälle och sunda människor, framhåller NOV för sina medlemmar vikten av att kraftigt understödja och såvitt möjligt deltaga i de organiserade arbetarnas strävanden för det nuvarande samhällets omvandling i ovan antydd riktning.” Frågan om rusdrycksförbud avgjordes vid folkomröstningen 1922, då förslaget förkastades.

1907 blev också startåret för den omfattande studieverksamheten i Verdandi. Första studiecirkeln startades i logen 225 Arbetets Söner i Jönköping. Verdandi gav ut första volymen av Arbetarnas Studiehandbok – fem år innan ABF bildades.

1909 Storstrejken utbröt den 4 augusti efter det att Arbetsgivareföreningen hotat med storlockout. Arbetsgivareföreningens syfte var att krossa den växande fackföreningsrörelsen. Efter några veckors strejk gav arbetarna upp. Strejkledarna svartlistades och ställdes utan arbete. En våg av åtal följde och arbetare dömdes till fängelse. Bland de åtalade fanns många verdandister, bland andra Einar ”Texas” Ljungberg.

1910 SAC – Sveriges Arbetares Centralorganisation – bildades som ett uttryck för den besvikelse nederlaget iorstrejken fört med sig. En av grundarna var verdandisten Gustav Sjöström. En annan känd syndikalist som haft sin hemvist i Verdandi var Joe Hill.

1911 I valet 1911 gick högern starkt tillbaka och arbetarepartiet ökade sina mandat från 35 till 64. 19 verdandister valdes till riksdagen.

1913 Verdandi gick in som medlem i ABF året före. Riksdagen antog folkpensionslagen, men pensionerna var mycket knappt tilltagna. 1948 kom en ny lag om allmän folkpensionering. Tillsammans med ATP-beslutet 1959 kan Verdandi-kravet från 1904 om ålderdomsförsäkring sägas ha genomförts successivt under åren 1913 till 1959. Världsspråket IDO – ett slags reformerat esperanto – slogs man för i Verdandisten.

1915 Utgivningen av Verdandis ungdomstidning Gnistan påbörjades. Gnistan utgavs till och med 1959.

1917 Verdandi gav ut Nya Folkets Röst som veckotidning 1917. Regeringen beviljade amnesti åt Amalthea-männen, däribland verdandisten Anton Nilsson.

1918 Riksdagen fattade beslut om en i princip allmän och lika rösträtt.

1919 Verdandisten Olof Olsson utsågs till ecklesiastikminister.

1920 Sveriges första rent socialdemokratiska regering tillträdde den 20 mars 1920 med Hjalmar Branting som statsminister. Tre av ministerrarna var medlemmar i Verdandi: sjöminister Bernhard Eriksson, finansminister F W Thorsson och ecklesiastikminister Olof Olsson. Höstens andrakammarval blev ett bakslag för arbetarpartierna och ministären Branting avgick.

1921 Vid valet tillämpas för första gången rösträtt för kvinnor. Ett av Verdandis krav från 1899 och 1904 uppfylldes därmed.

1922 Verdandi engagerade sig i förbudsomröstningen 1922. Man krävde samtidigt att kvinnornas röster skulle ha samma värde som männens i omröstningen.

1925 I årets första nummer av Verdandisten 1925 skrev man om Verdandis agitationsförening, som var en frivillig sammanslutning av medlemmar som "äro villiga att betala en extra avgift, minst 50 öre i månaden, för att anskaffa medel till agitation för NOV på obruten mark".

1927 Riksdagen beslutade om den stora skolreformen, som innebar att fyraårig folkskola infördes. Därmed var ytterligare ett av Verdandis krav från 1904 uppfyllt.

1930 1930-talet inleddes med att Verdandi köpte ett eget tryckeri, Birger Jarl, för att kunna utöka utgivningen av Verdandisten. 1938 måste förbundet sälja tryckeriet, då det gick med förlust.

1933 Kongressen beslutade lägga till arbetarnas nykterhetsförbund till namnet Verdandi. Verdandi varnade för nazismen och framhöll att man såg den nationalsocialistiska rörelsen som ett hot mot den sociala och kulturella utvecklingen.

1936 Logen S:t Göran med agitatorn ”Texas” Ljungberg i spetsen tog initiativ till bildandet av en nationell folkfront mot fascism och krig, för fred och frihet.

1937 Kongressen beslutade om namnändring. Ordensbeteckningen slopades och organisationen kallades nu Nykterhets Organisationen Verdandi. Logerna kallades avdelningar.

1943 Fortsatt kamp mot krig och nazism. Förbundsstyrelsen antog ett uttalande mot nazismen: ”NOV har alltsedan sin tillkomst slagit vakt om de demokratiska principerna och respekten för människovärdet samt verkat för en utveckling av det mellanfolkliga samarbetet. Med harm och sorg har vi sett hur dessa principer under det senaste årtiondet trampats under fötterna och ett tillstånd skapats, som slutligen utmynnat i ett förhärjande världskrig. Under detta har ett flertal små stater, däribland våra närmaste grannländer, oförskyllt indragits i kriget, ockuperats och förtryckts. Verdandi uttalade redan 1933 att ’den ser i den nationalsocialistiska rörelsen ett hot mot hela den sociala och kulturella utvecklingen’, vilket sedan dess till övermått besannats. Anhängare av denna rörelse har ej heller vunnit eller fått behålla sitt medlemskap i våra avdelningar. Denna inställning bör gälla även gentemot partier, som ej till namnet men väl gagnet är nazistiska”.

1946 Kongressen beslutade övergå från fyraåriga till treåriga kongressperioder.

1949 Kongress hölls på Lunnevals folkhögskola. Där beslutades bland annat att sänka inträdesåldern från 15 till 14 år för inträde i Verdandis avdelningar. Kongressen gjorde ett nykterhetspolitiskt uttalande,

där man bland annat framhöll att motstånd bör resas mot bryggeriernas ihärdiga strävanden att utöka försäljningen av öl och att en utredning om socialisering av bryggerinäringen bör verkställas.

1955 Vid kongressen 1955 behandlades frågan om nykterhetslöftets formulering och innebörd. Skånedistriktet hade föreslagit att nykterhetslöftet i fortsättningen skulle vara personligt och att stadgeformuleringen ”icke tillhandahålla” skulle utgå. Kongressen beslutade enligt Skåne-förslaget och nykterhetslöftet blev personligt för medlemmarna.

1956 Verdandis verksamhet påverkades av 50-talets anda med TV och bilism. Bland annat inleddes samarbete med nystartade FoMo (Folkrörelsernas Motorförbund) 1956. Under 50-talet inleddes också ett aktivt samarbete med Folksam.

1957 Folkomröstning i pensionsfrågan. ”Linje 1”, det vill säga förslaget om obligatorisk lagstadgad löntagarpension vann och ATP infördes 1959 efter riksdagsbeslut. Därmed var ytterligare ett av Verdandis krav från 1904 års programförslag uppfyllt.

1961 Verdandi-kongressen 1961 beslutade på förslag av Malmöavdelningen att öppna verksamheten för ungdomar, även om de inte var medlemmar i förbundet. Club Verdandi, den speciella ungdomsverksamheten som startats på 50-talet, utvidgades.

1964–1967 genomförde Verdandi tre stora och politiskt viktiga informations- och studieaktioner: • Alkoholskadefritt samhälle • Medmänniskor • Narkotika – det handlar om medmänniskor.

1965–1969 Verdandi arbetade med trafiksäkerhetsfrågor bland annat inför högertrafikomläggningen 1967. Åren 1965 till 1969 genomfördes Hjulfesten – ett trafiksäkerhetsarrangemang och familjerally i samarbete med bland andra Folksam och Konsum.

1967 Kongressen i Motala antog det alkoholpolitiska program, som formulerade Verdandis mål ”ett alkoholskadefritt samhälle”. Efter kongressen började det omfattande arbetet med Verdandis socialpolitiska program. Kongressen uppdrog också åt förbundsstyrelsen att ägna större uppmärksamhet åt internationella och allmänpolitiska frågor.

1968 Verdandi ordnade en debatt tillsammans med Arbetsgruppen för stöd åt FNL. Debattens tema: Vietnam-opinion, varför – hur? Polisen var inbjuden till konferensen, men bojkottade paneldebatten. Verdandi påverkades självklart av det allmänna samhällsklimatet. Viljan att vitalisera den ursprungliga funktionen som radikal, pådrivande kamporganisation väcktes till liv. Nu lades grunden till den ”sociala kontaktverksamheten”. Alternativt helgfirande startade. Tanken var att människor i bostadsområden tillsammans skulle ta ansvar för julfirandet ”på ett vettigare sätt” genom mindre kommersialism och mer gemenskap. Alternativt helg har utvecklats och blivit en tradition i Verdandi.

1970 Vid kongressen i Borlänge principbehandlades förslaget till socialpolitiskt program. 1970 startade också en omfattande och betydelsefull organisationsutredning, som så småningom utmynnade i en rad förslag om Verdandis fortsatta utveckling.

1971 Förslaget till socialpolitiskt program, ”Verdandis lilla röda”, remissbehandlades i organisationen och många var engagerade i debatten. Detta år startade också den riksomfattande seminarieriet ”Mellanöl A” i samarbete med ABF, KF, SSU, Unga Örnar och Handelanställdas förbund.

1973 Kongressen i Halmstad slutbehandlade det nya socialpolitiska principprogrammet. Programmet visade hur den totala samhällsmiljön, samhällets struktur, organisation och produktionsförhållandena påverkar människors välfärd och ”hemhörighet” i samhället. Verdandis samhällsanalys och ideologiska grundsyn medförde konkreta förslag som i det socialpolitiska programmet behandlade följande områden: ekonomisk grundtrygghet, samhällsplanering och boendemiljö, socialförsäkringar, barntillsyn och förskola, kommunal social service och information. I programmet fanns också krav på att slopa tvångsåtgärder mot vuxna missbrukare inom den kommunala socialtjänsten. Tvångsfrågan kom sedan att prägla debatten och arbetet under hela 70-talet och början på 80-talet. Kongressen 1973 beslutade att öppna organisationen för alla. Helykterhet var inte längre något krav för medlemskap. 1973 var även startår för Verdandi sommargemenskap.

1975 I samarbete med Statsanställdas förbunds avdelning 4001 i Stockholm inleddes fackligt socialt gemenskapsarbete, som senare spred sig till övriga förbund inom LO. Uppbyggnaden av verksamheten skedde sedan genom LO-Verdandi-gemenskap med eget projektkansli i anslutning till Verdandis förbundsexpedition.

Arkivbilder

Ungdomslogen utanför Folkets Hus i Kristinehamn 1912.

N.O.V. Föbundsstyrelse och distriktskonferens 1939.

Faninvigning och överlämning vid Verdandis 40-årsjubileum.

Nykterhetsorden Verdandis styrelse 1946.

1976 Utgivningen av pocketserien Verdandi socialpolitisk debatt inleddes med ”24 timmar i Fittja” som första nummer.

1977 Den 18 mars bildades Samarbetsgruppen KALV av Länkens Kamratförbund, ALRO, Länkarnas Riksförbund och Verdandi. Huvuduppgift för KALV var att samordna opinionsbildning i alkohol- och narkotikafrågan.

1979 Kongress i Eskilstuna Folkets Hus. Kongressen avslutades med en Verdandidag i Eskilstuna Folkets Park, där bland andra statsminister Olof Palme medverkade. Verdandi startade bokcafé. Verksamheten drevs i hela landet, som ambulerande bokcafé, som fast bokcafé eller som ett inslag i en Verdandilokal med annan verksamhet. Verdandisten nr 8/79 kallades ”framtdsnummer” och gav en vision av Sverige 1988. Den innehöll förslag om ”allmän medborgartjänst”.

1979–1982 Under kongressperioden 1979–82 utarbetades tre program:
• Verdandis alkoholpolitiska program • Verdandis anti-vårdpolitiska program • Verdandis socialpolitiska program.

1980 Den 23 mars genomfördes folkomröstningen om kärnkraftens framtid i Sverige. För Verdandis del kom debatten om kärnkraften att bli en fråga om människors oro, om kärnkraftens betydelse i människors vardag.

1982 Kongressen på Djurö tillsatte en organisationsutredning för översyn av Verdandis organisation och stadgar. Samarbete inleddes med Youth Front Against Drugs and Alcohol (YFADA) i Gambia. Det internationella solidaritetsarbetet ökade kraftigt bland annat genom samarbetet med YFADA. Många avdelningar engagerade sig starkt i Sydafrikafrågan. Utmärkelsen Verdandiljuset utdelas för första gången.

1983 ”Fred och solidaritet” var temat för Verdandis riksläger i Fittja 1983. Den ökande flyktingströmmen medförde att många sökte sig till Verdandi. Den fleråriga satsningen – Barn i Verdandi – startade. Målet var att nå och stödja barn och deras omgivning för att förbättra barnens livsvillkor.

1984 Verdandisterna deltog intensivt i debatten om narkotikapolitiken och kommunernas nya politik – att göra sig av med ”störande grannar”.

1985 Kongress på Djurö. Organisationsutredningen presenterade sin rapport ”Kamp för rättvisa i handling”. Kongressen fattade beslut om

organisationens utveckling och strategi inför 1990-talet. Ett kriminalpolitiskt program antogs och en rapport om ungdomsarbetslösheten behandlades. En omfattande stadgerevision genomfördes, bland annat fattades beslut om att återgå från treåriga till fyraåriga kongressperioder. Verdandiskolan Nolinge – förbundet inviger en egen kursgård i Grödinge utanför Stockholm. Kursgården arrenderades av Stockholms kommun fram till 1996.

1986 Verdandi firade sin 90-åriga tillvaro bland annat genom att publicera framtidsprogrammet ”På Verdandis 90-tal”. I en ledare i Verdandisten krävs lika socialbidrag över hela landet. Arbetet för att stödja flyktingar i Sverige intensifierades. Verdandi intensifierade också sin granskande och stödjande roll gentemot socialtjänsten. Året innan hade den så kallade Alby-rapporten om socialtjänstens arbetsmetoder publicerats. Verdandi startade klientombudsmannaverksamhet – KLO – våren 1986. Målet för verksamheten var att stärka svaga gruppers inflytande och rätt i socialtjänsten. Verdandis studiematerial ”Sol Klara Fakta” användes flitigt inom organisationen och i många socialförvaltningar.

1987 Verdandi uppmärksammade allvaret och problemen med den nya sjukdomen HIV/AIDS. Ett omfattande informationsprojekt startade med syfte att ge saklig information och motverka fördomar. Ett annat viktigt debattämne detta år var våldet i samhället. Diskussion om hur Verdandi ska finansiera sin verksamhet i framtiden inleddes. Verdandi gick in som delägare i Pockettidningen R. Verdandis konsumentpolitiska engagemang ökade.

1988 En kriminalpolitisk aktion för human kriminalvård startade. Verdandi bildade en kriminalpolitisk arbetsgrupp med Hans-Göran Franck som ordförande.

1989 Till kongressen 1989 i Norrköping inkom många motioner med förslag att ändra Verdandis namn. Kongressen beslutade att organisationens namn skall vara Verdandi – arbetarnas organisation för gemenskap och solidaritet. Kongressen fastställde riktlinjer för Verdandis internationella solidaritetsarbete. Kongressen beslutade också att Verdandi kritiskt ska granska effekterna av ett svenskt närmande till EG (EU – Europeiska Unionen), bedriva studier och information i frågan. Verdandis Stockholmsdistrikt fick Arbetarrörelsens Fredsforums ”Freds- och frihetspris” för solidaritetsarbetet tillsammans med Youth Front i Gambia.

1990 Kampen mot den sociala nedrustningen intensifierades 1990. Verdandi ökade sina opinionsinsatser till stöd för en generösare flyktingpolitik. Det lokala solidaritetsarbete tillsammans med flyktingar utvecklades.

1991 Verdandi föreslog sänkta spritpriser – för att möta effekterna av medlemskapet i EU – vilket väckte stor uppmärksamhet i media.

1992 Kravet på Nej till EU sändes på remiss till Verdandis avdelningar, kretsar och distrikt. Ett nytt socialpolitiskt program antogs av förbundsstyrelsen – Socialpolitisk plattform – som underlag för opinionsbildningen och kampen mot den sociala nedrustningen.

1993 Kongressen i Uppsala beslutade om nya stadgar för att förenkla beslutsformerna, stärka den lokala verksamheten och minska onödiga organisatoriska överbyggnader. Representantskap infördes i stället för kongress, i syfte att effektivisera interndemokratien och den socialpolitiska diskussionen och opinionsbildningen. Verdandis första kvinnliga förbundsordförande, Helena Jacobsson-Petersson, valdes. Den växande arbetslösheten uppmärksammades på olika sätt genom protester, projekt och aktioner. Verdandister initierade det så kallade Ådalsupproret med bland annat hungerstrejk utanför riksdagshuset. Verdandis roll och uppgift samt socialpolitiska ställningstaganden i ett förändrat samhällsklimat diskuterades intensivt efter kongressen 1993. Förbundsstyrelsen utarbetade förslag till: • Verdandis framtida roll och uppgifter • Socialpolitiskt principprogram. Programförslagen behandlades av representantskapet 1994. Det var Verdandis första representantskapsmöte. Verdandi uppvaknade regeringen om socialtjänsten och den nya synen på folkrörelsernas arbete (entreprenörer åt stat och kommun) som utbreder sig i samhället. Förbundet tog initiativ till ökad samverkan med klientrörelsen. Samarbetsforumet "Aktionsgruppen för social rättvisa, mot utslagning" bildades.

1994 Verdandiförbundet inbjöds till S:t Petersburg i Ryssland för diskussion om erfarenhetsutbyte och samarbete.

1995 En omfattande samhällsomvandling pågår. Välfärdssamhället knakar i fogarna. I Verdandi förs diskussion om Verdandis program och ställningstaganden i förhållande till den allt snabbare samhällsförändringen. Diskussionen handlar även om verksamhetens utveckling och framtida inriktning. Samarbetet i S:t Petersburg, Ryssland, utvecklas och syskonorganisationen Doverie (Tilltro) bildas med Verdandi som förebild.

1996 Verdandis 100-årsdag firades i Stockholm med appellmöte på Sergels Torg, fanuppmarsch och jubileumsevenemang på Folkets Hus samt fackeltåg och middag i Stadshuset. Bland de medverkande fanns LOs ordförande Bertil Jonsson. Jubileumet firades också med en lång rad lokala arrangemang runt om i landet.

1997 Den 18 mars firade Verdandisten 100 år. Till jubileumet utgavs ett nytryck av Verdandistens första nummer 1897. Socialdemokraterna uppvaktade Verdandi på 100-årsdagen med en socialpolitisk konferens, som genomfördes med medverkan av bland andra statsminister Göran Persson samt social- och skolministern. Kongressen i Örebro beslutade att organisationens namn i fortsättningen ska vara Verdandi – arbetarnas socialpolitiska organisation och att Verdandis högsta beslutande organ åter ska kallas kongress. Kongressen fastställde programförslagen: • Bortom kröken – alkoholpolitisk plattform • Socialpolitiskt principprogram. Den konsumentpolitiska verksamheten är omfattande och kongressen beslutar att år 1997 göra den till ett av Verdandis huvudområden. Verdandi får mottaga den av konsumentministern instiftade konsumentpolitiska stafetten "Blåslampan". Tillsammans med klientrörelsen startar Verdandi en Alternativutredning med syfte att "skugga" den av regeringen tillsatta socialtjänstkommittén och arbetet med en förändrad socialtjänstlag. Arbetet med information och opinionsbildning i socialpolitiska frågor utanför Sverige blir mer aktuellt. Ett nytt nätverk, EAPN Sverige (European Anti-Poverty Network), bildas av bland andra Verdandiförbundet. Verdandis representant blir den första ordföranden för nätverket. Samarbetet syftar till att stärka och samordna arbetet mot fattigdom och utanförskap i Sverige och inom övriga Europa.

1998 De omfattande nedskärningarna och privatisering av sociala institutioner och service var en dominerande fråga i förbundets informations- och opinionsbildning. "Köp dig fri" var namnet på förbundets konferens om hur sociala rättigheter ersatts med en konsumentroll.

1999 Förändringarna i den svenska alkoholpolitiken leder till ökad uppmärksamhet för dessa frågor. Verdandi genomför en alkoholpolitisk konferens kallad "Bortom kröken", med medverkan av bland andra socialministern.

2001 Arbetet utvecklas lokalt och antar nya former, bland annat genom en utbyggnad av boendestödsverksamheten och insatser mot långtidsarbetslöshet. Exempel på detta är olika arbets- och sysselsättningsverksamheter

som Nyckelprojektet i Botkyrka som riktade sig till arbetslösa ungdomar i utsatt livssituation. Verksamheter kring budget- och skuldrådgivning byggs ut. Begreppet Rättviseskantor sprids till flera verksamheter i landet. En bred diskussion genomförs om de positiva men också negativa konsekvenser som utvecklingen med så kallad ”avtalsbunden verksamhet” kan få för Verdandis verksamhet. Det konstaterades att en ideologisk medvetenhet och en stark grundorganisation krävs för att avtalsuppdrag ska ge ett bra resultat och inte inverka negativt på Verdandis roll som folkrörelse och samhällsaktör.

2002 Verdandis deltagande i debatten i alkoholfrågan och om alkoholskatterna är intensiv. Frågan utreds i en statlig utredning och Verdandi får stöd från utredare och regering. Frågan om sänkta alkoholskatter får dock inte majoritet bland riksdagspartierna.

2003 Verdandi bildar Verdandis ungdomsförbund. Syftet är att ge unga ökat inflytande i Verdandi. Man bedömde att ungdomarna behöver en självständig plats i organisationen. Samtidigt som ungdomsförbundet var självständigt byggdes det upp som en del av Verdandi i nära samverkan med avdelningar, distrikt och förbund. Olika aktiviteter genomfördes för att bygga upp ungdomsförbundets organisation och verksamhet, bland annat genom läger och utbildning.

Det internationella solidaritetsarbetet fortsätter att växa. Samarbete bedrivs med organisationer i Ryssland, Vitryssland, Moldavien och Gambia. Ett arbete inleds med ett internationellt solidaritetsprojekt i Etiopien.

Ett tiopunktsprogram mot alkoholskador antas av kongressen.

Verdandi gör en kultursatsning i organisationen för att öka aktiviteter kring teater, film, musik och bild. Hundratals deltagare i verksamheten deltar i teater och annan kulturverksamhet.

Verdandi deltar aktivt med information, opinionsbildning och studier i frågan om svenskt medlemskap i EMU – den Europeiska monetära unionen. Verdandi lyfter behovet av att ta tillvara brukarnas erfarenheter inom socialtjänst, vård och omsorg i olika ”brukar- och dialoggrupper” på socialstyrelsen och i socialdepartementet.

2004 Ungdomsförbundet håller sin första kongress i Stockholm i december 2004. Sörmlandsdistriktet inleder samverkans- och utvecklingsarbete i Afarregionen i Etiopien.

2005 Verdandi bevakar alkoholförselutredningen och dess slutbetänkande. Utredningen delade många av Verdandis synpunkter, exempelvis

om alkoholskatterna. Lokalt utvecklingsarbete genomförs i bostadsområden där de boende arbetar med förändringsprocesser kring upplevda missförhållanden. Förbundet tar initiativ till lägerverksamhet för ungdomar i projektet ”Du duger”. 395 ungdomar i åldrarna 13–16 år deltar vid 24 temaläger i sju kommuner kring social trygghet, självkänsla och sociala nätverk. Kongressen beslutar att Verdandi ska ta fram ett integrationspolitiskt program.

2006 Verdandi engagerar sig i uppbyggnad av sociala företag i syfte att erbjuda sysselsättning och meningsfulla uppgifter för långtidsarbetslösa. I Stockholm och Örebro bedrivs utvecklingsarbete med sociala företag. Verdandi deltar aktivt i diskussionerna kring spelregler för samverkan mellan staten och den ideella sektorn. Verdandi var positiv till att man försökte utforma principer för statens stöd till sociala organisationer och verksamheter, men var kritisk till att organisationernas ”röstbärrroll” inte fick tillräckligt stöd i detta arbete och inte heller i den praktiska regeringspolitiken. Förbundet genomförde en satsning på ungdomsledarutbildning. En seminarieverksamhet genomfördes kring olika rättvise- och integrationsfrågor. Debatten bidrog till arbetet med förbundets integrationsprogram. Kampen mot rasism och främlingsfientlighet stärktes genom opinionsbildning, seminarie- och studieverksamhet.

2007 Verdandi lyfter frågan om barnfattigdomen genom uttalanden och spegling i Verdandisten. Formerna för den kamratstödande verksamheten utvecklas genom flera riktade insatser, till exempel när det gäller boendestöd, akutboende, sysselsättningsprojekt, utbildningsprojekt, sociala företag, råd och stöd med mera. Fortsatta satsningar sker på Verdandi Sommargemenskap och Verdandi Alternativ helg.

2008 Verdandis kritik mot regeringens privatiseringar och sociala nedrustningar ökar. Effekterna av genomförda försämringar av sjukförsäkring och arbetslöshetskassa visar sig konkret i ökade problem för enskilda människor. Fattigdomen i Sverige börjar diskuteras som en realitet. Verdandis deltagande i en social dialog med samhällets representanter, bland andra socialdepartementet och Sveriges Kommuner och Landsting, tillsammans med en rad andra organisationer intensifieras. EAPN Sveriges arbete stärks och vidgas med fler medlemmar. Verdandis samverkan med andra organisationer växer. Verdandi blir medlem i Nätverket Gemensam Valfärd. Kongressen 2008 behandlar ett nytt integrationspolitiskt program med namnet ”Ett samhälle för alla”.

2009 De bostadspolitiska frågorna får ökad uppmärksamhet bland annat genom en kampanjvecka för att försvara hyresrätten och allmännyttan. Problemen med bostads- och hemlöshet speglas vid olika konferenser och seminarier. Aktiviteterna leder till en förändrad politik från regeringens sida genom ökat erkännande av att målet ”Bostad först”, som varit Verdandis krav sen länge, är mer effektivt än tidigare förd politik mot hemlösheten.

2010 Verdandi inleder en försöksverksamhet med ”Brukarstyrd brukarrevision” av missbruksvården i två kommuner. Verdandis erfarenheter av deltagande i brukarråd och andra former av brukarinflytande utvecklas och tas tillvara. Brukarrevision är en modell där brukare med hjälp av intervjuer/enkäter riktade till andra brukare samlar in synpunkter och erfarenheter av missbruksvården. Utvecklingsarbetet med brukarrevision genomförs med stöd av Sveriges Kommuner och Landsting 2010–2011. Verdandi engagerar sig i en rad socialpolitiska frågor, bland annat bostadspolitiken, socialförsäkringarna, barn och ungdomars uppväxtvillkor, arbetsmarknadspolitiken och inte minst för en social alkohol- och missbrukspolitik. Projektet Vardagsmod mot rasism genomförs med opinionsbildning och seminarieverksamhet. Verdandi deltar aktivt i arbetet mot fattigdom och social utestängning under EUs år mot fattigdom 2010. Verdandi producerar boken ”Tala om fattigdom” och en konferens med temat ”Våga tala om fattigdom” genomförs. Konferenser genomförs också inom EAPN Sverige med syftet att ge utrymme för brukare att möta beslutsfattare och där framföra krav och synpunkter på politiken. Jämställdhetsfrågorna är i fokus, och förbundet tar fram ett studiematerial om jämställdhet, ”Inställt på jämställdhet”. Verdandi följer Missbruksutredningens arbete, bland annat genom en plats som ”sakkunnig” i en referensgrupp till utredningen. I sitt remissyttrande var Verdandi mycket kritiska till flera centrala frågor i utredningens förslag, främst förslaget att flytta över tvångsvården till psykiatrin. Mot detta förslag var de flesta brukar- och klientorganisationer eniga.

2011 Vid kongressen 2011 antas en Handlingsplan mot fattigdom som ett verktyg i det fortsatta arbetet mot fattigdom och utestängning. En rad socialpolitiska motioner behandlas också. Debatten handlade också om den förda bostadspolitiken med utförsäljningar av hyresrätter och försvagning av allmännyttans ställning. De konsumentpolitiska frågorna var fortsatt en viktig verksamhet i Verdandi. Arbetet resulterade i ett konsumentpolitiskt handlingsprogram som antogs vid kongressen 2011.

Verdandi fortsätter utvecklingsarbetet med brukarstyrd brukarrevison och får i uppdrag av Sveriges Kommuner och Landsting att genomföra en utbildningsatsning om hur man kan arbeta med brukarstyrda brukarrevisoner. Utbildningen riktar sig till representanter för sociala organisationer som är aktiva när det gäller brukarinflytande inom vård, psykiatri och socialtjänst. Kongressen beslutar att en framtidsdiskussion om verksamheten och Verdandis framtida utveckling ska inledas. Beslut tas om att frågorna ska behandlas av en extra kongress.

2012 Extrakongress hålls vid Marieborgs folkhögskola utanför Norrköping. Temat är Framtidens Verdandi. Förbundsstyrelsen hade tagit fram ett remissförslag inför extrakongressen, ”Framtid och strategier”. Remissen diskuterades grundligt under extrakongressen i åtta olika utskott. Arbetet på extrakongressen mynnar ut i många förslag om Verdandis framtid. Dessa förslag är grunden för arbetet vidare till ordinarie kongress 2014. Arbetsgrupper tillsätts med uppdraget att jobba fram förslag tills dess. På kongressen öppningstalar bland andra LOs ordförande Karl-Petter Thorwaldsson. Två uttalanden antas av kongressen. Det ena om att ”Segregationen måste brytas” och det andra med kraven ”Stopp till fortsatta privatiseringar av vår gemensamma välfärd och att vårdvalsreformen rivs upp”. Kampen för brukarinflytande både på individ- och organisationsnivå har länge varit viktig för Verdandi. Inte minst drevs frågan i samband med framväxten av socialtjänstlagen och de revideringar som sedan skett. En metod som Verdandi utvecklat är brukarstyrda brukarrevisoner, som handlar om att utvärdera en verksamhet utifrån användarnas – brukarnas – perspektiv. Metoden är enkätbaserad och utförs av människor som har egen erfarenhet av liknande verksamhet. För att kunna sprida Verdandis metod gjordes metodhandledningen ”Brukarstyrda brukarrevisoner – en väg till ökat brukarinflytande”.

2013 Året engagerar stora delar av organisationen i ett framtidsarbete. Arbetsgrupper tillsätts för att utreda och komma med förslag till framtida opinionsbildning, verksamhet, utbildning, ekonomi och finansiering. Verdandisten förändras. Tidskriften utkommer med två nummer per år och finns att ladda ner som pdf-fil på förbundets hemsida. Verdandi påverkas av den nya tekniken och startar sociala medier. Verdandi arbetar med flera internationella projekt. Stockholmsdistriktet driver internationella solidaritetsprojekt i Gambia, Turkiet och Belarus. Verdandi Nyköping driver ett projekt i Zimbabwe. Många socialpolitiska frågor påverkas av vad som händer inom EU. Verdandi svarar på utvecklingen genom att ta en central

roll i den svenska grenen av EAPN. Genom engagemanget i EAPN får Verdandi möjlighet till kontakter och påverkan såväl på europainivå som nationellt och lokalt ute i landet. Verdandi är vid flera tillfällen regeringens representant från den ideella sektorn vid EUs och andra internationella konferenser.

2014 Kongress i Täby. Verdandi beslutar bland annat att: • Anta en ny studieplan och ta fram en enhetlig medlemsutbildning för hela Verdandi. • Medlemsregisteransvarig ska utses i varje avdelning. • Utse en stadgkommitté som ska lämna förslag till nya stadgar vid 2017 års kongress. • Anta allmänna regler för socialt företagande i Verdandi. • Arbeta målmedvetet för att hitta nya finansieringskällor. Motioner som antogs på kongressen handlade bland annat om att arbeta mot ökande klassklyftor i samhället och att ta fram en miljöpolicy i Verdandi. Verdandi började ungdomssatsningen "Verdandis framtid". Ett särskilt utbildningsmaterial togs fram för skolning av ungdomar i styrelsearbete och föreningskunskap. Projektet bedrevs i samarbete med myndigheten MUCF och ledde till att flera nya ungdomsavdelningar bildades inom Verdandis Ungdomsförbund. Flera nationella ungdomsläger genomfördes. Verdandi bygger ett nytt digitalt medlemsregister och varje avdelning utser en ansvarig för medlemsregistret. Verdandi turnerar med Roland Janssons pjäs "Bänken". Med turnén vill Verdandi inspirera till diskussion om vikten av solidaritet och gemenskap.

2015 Verdandi startar ett nationellt resurscentrum för brukarinflytande, Brukarkraft, genom ett treårigt projektstöd från Allmänna Arvsfonden. Genom Brukarkraft stärks arbetet med brukarinflytande över hela landet, bland annat genom arbetet med brukarstyrda brukarrevisioner. I projektet utvecklas även en annan metod för brukarinflytande: Certifiering i brukarinflytande av verksamheter. Metoden är en samverkansprocess mellan brukare, personal och ledning i den aktuella verksamheten, främst i socialtjänstens öppenvård och HVB-hem. All personal i verksamheten genomgår en grundutbildning i brukarinflytande och ledningen antar en handlingsplan för ökat brukarinflytande. Kommande år sker ett omfattande arbete i projektet. Konferenser genomförs, en hemsida skapas och stödmaterial produceras. Brukarstyrda brukarrevisioner genomförs i landet och engagerar många i Verdandi.

Verdandi, ABF och Flexicurity publicerar en rapport om segregationen i samhället, "Förorterna som Moder Svea glömde", som får massiv uppmärksamhet i media, på landets alla ledarsidor och bland beslutsfattare. Rapporten skrevs av förbundsstyrelseledamoten Jan Edling, tidigare

mångårig utredare på LO. Genom offentlig statistik beskriver rapporten hur de sociala klyftorna fortsätter att växa i samhället. På område efter område halkar 38 socialt och ekonomiskt eftersatta bostadsområden efter ett svenskt genomsnitt. Rapporten ger Verdandi respekt i integrationsfrågan genom att visa på effekterna av en ”obefintlig integrationspolitik”. Verdandi genomför en föreläsningsturné i samverkan med ABF med inslag av panelsamtal med medverkan från socialtjänst, polis, civilsamhället och lokala politiker på 23 orter.

”Flyktingkrisen”, som den kom att kallas, leder till en stor folklig mobilisering i solidaritet med flyktingarna. Verdandi var aktiv bland annat genom volontärsarbete på flyktingförläggningar, språkträning och många aktiviteter för de nyanlända i våra verksamhetslokaler. Förbundet inleder en utbildningssatsning. En ny grundläggande medlemsutbildning för hela Verdandi tas fram. Det produceras utbildningsmaterial för styrelsearbetet och ungdomsverksamheten i Verdandi.

2016 Verdandi firade 120 års-jubileum under parollen ”Verdandi – 120 år av solidaritet och gemenskap”. Mycket av firandet sker lokalt i avdelningarna, som uppmärksammade dagen med aktiviteter runtom i landet. Förbundet bjöd in till seminariet ”Arbetarrörelsen och segregationen” på LO-borgen under födelsedagen den 2 februari. Under en vecka rullade ”Verdandis Rättvisebussar” ut i landet, med stöd av Konsumentverket. Det var en utåtriktad satsning med mobila Rättvis kontor på gator och torg. Många träffade på detta sätt Verdandi för första gången och många verdandister deltog för att lyssna på människors verklighet och ge det stöd vi normalt ger i våra Verdandi-lokaler. Ett nytt material producerades till denna satsning, bland annat broschyren ”20 vanliga frågor till Verdandis Rättvis kontor”. Verdandi uppmärksammar den 17 oktober – FN:s Internationella dag för utrotande av fattigdom med aktiviteter över hela landet. Vi mötte allmänheten för att prata om social rättvisa, ökande klyftor och fattigdom i Sverige och världen. Under kommande år fortsätter Verdandi att uppmärksamma FN:s Fattigdomsdag på olika sätt. Verdandi Nyköping ger ut reportageboken ”En vecka i Verdandi Brandkärr” i samarbete med Verdandiförbundet. I den följer vi en färsk verdandist under en vecka i den kamratstödande verksamheten i Nyköping. Här beskrivs verksamheten men också Verdandis värdegrund och samhällsyn.

2017 Ett nytt socialpolitiskt program antas vid kongressen i Helsingborg. Det nya programmet behåller de centrala tankarna i tidigare program, men har förnyats i fas med samhällsutvecklingen som skett sedan det förra programmet antogs. Verdandi antar även nya stadgar. Andra beslut

under kongressen var bland annat: • Ett nytt förbundsmärke • Driva frågan om att stoppa vinstuttag ur de kommunala bostadsbolagen • Kräva krafttag mot bostadsbristen – värna allas rätt till bostad • En tandvårdsförsäkring som omfattar alla. Under hösten 2017 bedriver Verdandi opinionsbildning utifrån de socialpolitiska krav kongressen beslutat driva. Metodhandboken ”Brukarstyrd brukarrevision – så går det till” ges ut som Socialpolitisk debatt. Boken är en bearbetning av den första metodhandboken från 2012, med syftet att nå offentlig verksamhet som vill arbeta med brukarinflytande och brukarmedverkan.

2018 Verdandi tar initiativ till folkrörelsesamverkan, Folkkraft. LO, ABF, Hyresgästföreningen, Folkets Hus och Parker, Unga Örnar samt PRO (PRO går med 2021) deltar. Syftet är att skapa gemensamma aktiviteter och öka folkrörelsernas närvaro i socialt och ekonomiskt utsatta bostadsområden. Brukarkraft ekonomisk förening bildas för att säkerställa långsiktighet i inflytandearbetet. Föreningen drivs av Verdandi och har förankring i brukarrörelsen genom regionala Brukarkraft runtom i landet. Målet är att, i samverkan med brukare och verksamheter, bidra till bättre kvalitet i offentligt finansierad vård, omsorg och service. Resurscentrumet är också en samtalspartner för verksamheter och beslutsfattare på nationell, regional och kommunal nivå. Brukarkraft tar emot uppdrag från förvaltningar som stöttar genomförandet av lokala/-regionala insatser för ökat brukarinflytande. Brukarkraft erhåller ett treårigt stöd från Arvsfonden för projektet Tredje kraften – utveckling av brukarinflytande i samverkan för unga med samsjuklighet i missbruk och psykisk ohälsa. Arbetet med forskarnätverket fördjupas.

2019 Verdandi Örebro startar ett solidaritetsprojekt i Palestina i samarbete med Olof Palme Center. Projektet riktar sig till ungdomar i Palestina. Målet är även att intressera ungdomar i Örebro för internationell solidaritet, att ha ett erfarenhetsutbyte mellan de båda länderna och öka svenska ungdomars kunskap om villkoren för unga i andra länder.

Verdandi samlar in medlemmars berättelser om möten med socialtjänsten. Berättelserna publiceras i en vitbok som sprids till politiker lokalt, regionalt och i riksdagen. Vitboken är en skrift i serien Socialpolitisk debatt. Verdandi får bidrag i regeringens satsning mot ensamhet bland äldre. Medlen fördelas till den lokala kamratstödande verksamheten där Verdandi gjorde många insatser för att motverka ensamhet och isolering bland äldre människor. Verdandi besöker den finska systerorganisationen EHYT, där vi bland annat fick uppleva arrangemanget ”Hemlös natt” i Helsingfors. Verdandi genomför en utbildning för att utbilda resurspersoner för att motverka skadligt bruk på

arbetsplatserna. Deltagarna kom från Verdandi och fackföreningsrörelsen. Utbildningen genomfördes på Runö folkhögskola utanför Stockholm och var en samverkan mellan Verdandi, LO, ABF och Alna. Bostad Först i Örebro nominerades till ett internationellt pris i Berlin. Detta efter att Verdandis metod visat sig framgångsrik, cirka 80 procent av de boende går efter en tid vidare till eget boende och hyreskontrakt.

2020 På grund av coronapandemin flyttas Verdandikongressen 2020 ett år framåt. Ordinarie kongress planeras till 2021. En extra kongress genomförs i september via en digital plattform för att fatta formella beslut.

Viruspandemin utmanar hela samhället och världen. Verdandi höll delar av sin verksamhet igång under pandemin. Annan verksamhet kunde inte genomföras som planerat. Många avdelningar höll särskilt kontakt med äldre och människor i riskgrupp. Verdandi hjälpte till med inköp, lagade mat och genomförde kamratstödjande telefonsamtal.

Nya arbetsformer skapades i denna unika tid av oro och social isolering. Årsmöten och andra möten genomfördes via telefon- och videokonferenser. Anställda i organisationen arbetade helt eller delvis hemifrån i linje med rekommendationer från Folkhälsomyndigheten. En övergång till nya tekniska hjälpmedel var avgörande för organisationens arbete. Arbetet inför kongressen kunde genomföras. Förbundsstyrelsens förslag om ett nytt Interkulturellt program, ett policydokument för Verdandi, ändringar i stadgarna och ett förslag om en översyn av medlemsavgiften förbereddes för behandling vid kongressen 2021. Verdandis betydelse i socialt oroliga tider fick offentligt erkännande. Under viruspandemin erhöll Verdandi bidrag för extra insatser för att lindra de sociala konsekvenserna av viruspandemin.

2021 Verdandikongressen genomfördes i Trollhättan, vilket möjliggjordes av de lättnader i restriktionerna för större möten som infördes av Folkhälsomyndigheterna. Kongressen antog ett nytt Interkulturellt program och instiftade ett nytt pris, SPIRA – Sociala Praktiska Insatser i Raskens Anda. SPIRA ska delas ut i samband med kongresser till person eller grupp som arbetat med vardaglig solidaritet i Rasken Andreassons anda. Verdandis alkohol- och drogpolitiska grupp följde utvecklingen av drogpolitiken. Gruppen var aktiv i opinionsbildningen inför regeringens framtagande av en ny ANDTS-strategi. Verdandi ordnade stödverksamhet för asylsökande som läxläsning, språkträning och samhällskunskap och verksamhet för ensamkommande flyktingbarn, i samarbete med aktörer som Simon (svenskar och invandrare mot narkotika). Arbetet för barn och unga underlättades av att Verdandi erhöll bidrag från MUCF. Verdandi arbetade för att

motverka ofrivillig ensamhet bland äldre och erhöll statsbidrag som fördelades till landets avdelningar och det lokala arbetet.

2022 Verdandis arbete fokuserades på att stödja flyktingar som kom till Sverige till följd av Rysslands krigföring i Ukraina. Verdandi organiserade insamlingar och utdelning av kläder, förnödenheter, tolkhjälp och myndighetskontakter. Verdandi opinionsbildade och krävde ökad dagersättning till asylsökande, en ersättning som endast uppgick till 71 kronor om dagen. Verdandi deltog i ett projekt, finansierat av Socialstyrelsen, för att utbilda nyckelpersoner i Verdandi i hur vi kan arbeta för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck och stödja dem som är utsatta. Ett nytt studiematerial, ”Hedersförtryck”, producerades och översattes till sex språk. En utbildningsturné genomfördes i samarbete med organisationen ”Nätverket mot hedersrelaterat våld”.

2023 Verdandi arbetade fram ett nytt Kriminalpolitiskt program. Under året genomfördes en stor medlemsvärvaraktivitet som utmynnade i 600 nya medlemmar i Verdandi. Två ungdomsprojekt genomfördes med stöd av MUCF, ”Demokratikompassen” och ”Makt i samhället och över sitt eget liv”. Projekten syftade till att öka ungas delaktighet och inflytande i den lokala demokratin.

2024 Verdandis 50e kongress genomfördes i Borlänge. Ett Socialpolitiskt Aktionsprogram antogs. Verdandis SPIRA-pris utdelades för första gången. Pristagare var Ann-Mari Wulfstrand-Byhlin, Verdandi Örebro. Allmänheten inbjöds till musikteaterföreställningen ”Eldupphör” som skildrade händelserna kring skotten i Ådalen. Utåtriktade arrangemang genomfördes på gator och torg med tal, musikframträdanden och poesi.

2025 Verdandi fokuserade arbetet på att starta nya avdelningar och insatser för att motverka ofrivillig ensamhet. Verdandi genomförde opinionsbildning mot regeringens skattesänkningar för rika och underlåtenhet att stödja utsatta människor. Arbetslösheten är 9 % och fattigdomen har fördubblats de senaste fyra åren, 700 000 människor lever i fattigdom i Sverige.

2026 Verdandi firar 130-årsjubileum med ett stort antal verdandister och gäster i Rågsveds Folkets Hus och en politikerdebatt genomförs som diskuterar Verdandis krav på social rättvisa. Verdandi engagerar sig starkt i valrörelsen för att byta ut den borgerliga regeringen. ●

Några viktiga milstolpar i den politiska utvecklingen

1882 August Palm bildar Malmö Allmänna Arbetarförening, den första socialistiska arbetarorganisationen i Sverige, och ger ut tidningen Folkviljan.

1884 Palm framlägger ett socialdemokratiskt rösträttsprogram.

1885 Palm grundlägger tidningen Socialdemokraten.

1889 Socialdemokratiska Arbetare Partiet bildas av fackföreningar och lokala politiska organisationer. Branting utses till ordförande. Lag stiftas om skydd mot yrkesfara.

1890 1 Maj firas för första gången. Hjalmar Branting och Axel Danielsson ställer upp i riksdagsvalet, men kunde med gällande rösträttsstreck uppnå endast ett fåtal röster.

1893 Arbetarna i Malmö inviger landets första Folkets Hus och Folkets Park.

1895 Unionskonflikt med Norge. Socialdemokratin förordar fredlig lösning.

1896 Branting inväljs i riksdagen som första socialdemokrat.

1897 Partiprogram antas, utformas av Axel Danielsson. Partiets demokratiska karaktär betonas. Socialistiska Ungdomsförbundet bildas.

1898 Landsorganisationen (LO) bildas.

1901 Lag om ersättning vid olycksfall i arbetet.

1902 Ytterligare tre socialdemokrater väljs in i riksdagen.

1911 Nya rösträttsbestämmelser ger arbetarna utvidgad rösträtt. Valet är en stor framgång för vänsterpartierna, liberaler och socialdemokrater. Branting erbjuds att ingå i Staafs liberala regering men avböjer. 64 socialdemokrater i riksdagen.

1912 ABF bildas (Verdandi medlem i ABF 1913).

1913 Allmän pensionsförsäkring instiftas.

1914 Första världskriget bryter ut och pågår under åren 1914–1918. 20 miljoner människor dör, 10 miljoner soldater, 10 miljoner civila. Strider kring försvaret kulminerar. Bondetåget uppvaktar kungen, arbetarna protesterar. I valet blir socialdemokratin andra kammarens största parti.

1916 Arbetskadeförsäkring införs.

1917 Hungerkravaller. Vänstergruppen bryter sig ur socialdemokratiska partiet och bildar socialdemokratiska vänsterpartiet. Det nya partiet bygger framför allt på ungdomsförbundet. Ett nytt förbund, SSU, bildas och börjar ge ut tidningen Frihet. Socialdemokratin ingår i den liberala samlingsregeringen med fyra män.

1918 Sverige blir en demokratisk stat. Riksdagen antar nya vallagar som gör rösträtten allmän. Fattigvård blir en rättighet.

1919 Åtta timmars arbetsdag införs. Förslag om rösträtt för kvinnor.

1920 Branting bildar sin första regering. Avgår efter socialdemokratiskt valnederlag på hösten samma år.

1921 Vänstersocialistiska partiet sprängs och kommunistiska partiet bildas. De första kvinnorna väljs in i riksdagen, av dem är två socialdemokrater. Branting bildar sin andra regering.

1924 Ny brytning inom kommunistpartiet. Branting bildar sin tredje regering.

1928 Per Albin Hansson utses till partiordförande och lanserar parollen "Folkhemmet". Socialdemokratin förlorar valet (kosackvalet). I högerpropagandan görs gällande att en rysk samhällsordning kommer att införas om socialdemokratin segrar. Lag om kollektivavtal stiftas.

1929 Svår ekonomisk depression men socialdemokratin har för ringa inflytande för att kunna påverka politiken. Ny splittning inom kommunistpartiet.

- 1931** Ekonomisk världskris. Svår arbetslöshet i Sverige. Socialdemokraternas krav på energiska åtgärder mot arbetslösheten avvisas av de borgerliga. Vid ett strejkmöte i Ådalen beskjuter militär ett fredligt arbetartåg. Fem personer dödas.
- 1932** Andrakammarvalet ger socialdemokratin stor seger och Per Albin Hansson bildar regering.
- 1933** Socialdemokratin lägger fram ett stort program för att avhjälpa den ekonomiska krisen. Offentliga arbeten igångsätts. Stöd till lantbruket. Ett framgångsrikt samarbete med bondeförbundet inleds, den så kallade kohandeln.
- 1934** Flera stora socialpolitiska reformer beslutas: egnahemsrätt, arbetslöshetsförsäkring, förbättrad arbetsförmedling, blindersättning med mera.
- 1935** Förbättrade folkpensioner. En familjevänlig reformpolitik: mödra- och barnavård, barnrikehus och så vidare. Konjunkturerne börjar förbättras.
- 1938** Saltsjöbadsavtalet sluts mellan LO och SAF – grunden läggs för den svenska modellen med samarbete och förhandlingar på arbetsmarknaden. Samma år införs mödrahjälpen och bidragsförskott samt rätt till två veckors semester.
- 1939** Andra världskriget bryter ut under åren 1939–1945. 60 miljoner människor dör. Under Förintelsen, mördas 6 miljoner judar i nazisternas koncentrationsläger. 11 till 16 miljoner människor mördas av naziregimen i koncentrationslägren: judar, romer, krigsfångar, polacker, homosexuella, personer med funktionsnedsättning och politiska motståndare. En samlingsregering med Per Albin Hansson som statsminister bildas. Militär upprustning i Sverige börjar.
- 1944** Arbetarrörelsens efterkrigsprogram, de 27 punkterna, framläggs.
- 1946** Tage Erlander blir ny statsminister och SAPs partiordförande.
- 1947** Karin Kock blir Sveriges första kvinnliga statsråd.
- 1948** Allmänna barnbidrag införs.
- 1955** Allmän sjukförsäkring genomförs.
- 1956** Lag om socialhjälp.
- 1957** Folkomröstning om ATP.
- 1958** ATP-förslaget fälls av riksdagen som upplöses.
- 1959** ATP antas av riksdagen med en rösts övervikt.
- 1963** Lag om allmän försäkring och fyra veckors semester införs.
- 1965** Jugoslavisk arbetskraftsinvandring kommer till Sverige som ett svar på den svenska industrins stora behov. Arbetsförmedlingen öppnar kontor i Belgrad för att rekrytera arbetare.
- 1968** En stark ungdomsrörelse för fred kulminerar över hela världen. Kraftiga protesterna riktas mot USAs roll i Vietnamkriget. Flower power-rörelsen sprider sig och vill mot världens konflikter ställa kärlekens makt som symboliserades med blommor. En stor arbetskraftsinvandring till Sverige från Finland når sin topp och cirka 100 000 finländare flyttar till Sverige för att arbeta, främst inom industrin.
- 1969** Bostadstillägg till barnfamiljer.
- 1970** Val till enkammarriksdagen för första gången. Socialdemokratin behåller regeringsmakten men förlorar röster.
- 1971** 40 timmars arbetsvecka.
- 1973** Militärkupp i Chile. Många chilenser flyr till Sverige och söker asyl.
- 1974** Lag om anställningsskydd införs.
- 1976** Första borgerliga regeringen på 44 år.
- 1977** Lag om medbestämmande i arbetslivet införs (MBL). Den stärker arbetstagnans rätt att påverka beslut på arbetsplatserna.
- 1978** Fem veckors semester.
- 1980** Rådgivande folkomröstning om kärnkraften i Sverige. Linje 2 vann och innebar gradvis avveckling av kärnkraften, fortsatt statligt ägande av energisektorn och ökade satsningar på förnybara energikällor. Beslutet styr inte lagstiftningen i dag, men dess symboliska och historiska betydelse påverkar fortfarande svensk energipolitik.
- 1982** Ny socialtjänstlag införs. Socialdemokraterna återtar regeringsmakten.

1986 Statsminister Olof Palme mördas.

1989 Berlinmuren rivs. Sverige skriver under Barnkonventionen.

1990 Stora nedskärningar inom sjukförsäkring, vård och omsorg. Asylrätten begränsas. Vänsterpartiet Kommunisterna byter namn till Vänsterpartiet.

1991 Carl Bildt bildar borgerlig regering. Jugoslavien upplöses på grund av krig under 90-talet. Deytonavtalet och Erduavtalet leder till fred och avmilitarisering. FN-styrkor verkade länge på plats för att upprätthålla freden. Idag består forna Jugoslavien av flera självständiga stater: Bosnien och Hercegovina, Kroatien, Montenegro, Nordmakedonien, Serbien och Slovenien. Kosovo har erkänts av många FN-medlemmar, men inte av Serbien.

1993 Arbetslösheten rekordhög, 10,4%.

1994 Socialdemokraterna återtar regeringsmakten. Statsminister Ingvar Carlsson och finansminister Göran Persson påbörjar en omfattande sanering av statsfinanserna. Skuldsaneringslagen införs för att hjälpa överskuldssatta hushåll att starta om ekonomiskt. Apartheidregimen faller i Sydafrika och landets första demokratiska val hålls. Sveriges långvariga engagemang – genom arbetarrörelsens krav på sanktioner, fackföreningarnas stöd och statligt bistånd – bidrog till det internationella tryck som gjorde förändringen möjlig.

1995 Sverige blir medlem i EU och det första svenska valet till Europaparlamentet genomförs. 38 procent av de röstberättigade deltar.

1996 En socialdemokratisk regering tillträder, ledd av Göran Persson.

1998 Riksdagen fattar beslut om ett nytt pensionssystem.

2003 Den 10 september 2003 knivhuggs Sveriges dåvarande utrikesminister Anna Lindh till döds på NK i Stockholm. Sverige röstar nej till att ansluta landet till EMU.

2006–2014 Alliansregering under moderatledaren Fredrik Reinfeldt. Den borgerliga regeringen sitter i åtta år, den längsta perioden för en borgerlig regering under efterkrigstiden. Regeringen sänker skatter för löntagare, men också ersättningar för långtidssjuka och arbetslösa. Fackligt med-

lemskap blir dyrare, och LO tappar 200 000 medlemmar. De ekonomiska klyftorna ökar.

2008 Finanskrisen börjar i USA med en finansbubbla i bostadslånemarknaden. Sverige påverkas med ökade varsel och hög arbetslöshet.

2010 Det nationalistiska och främlingsfientliga partiet Sverigedemokraterna passerar riksdagens fyraprocentsspärr i valet 2010. 2014 blir partiet Sveriges tredje största.

2014–2017 2014 återtar Socialdemokraterna makten och bildar minoritetsregering med Miljöpartiet. Regeringen drabbas av budgetnedröstning hösten 2014. Statsminister Löfven utlyser först ett extra val, men kan regera vidare efter "decemberöverenskommelsen" med den borgerliga oppositionen.

2015 163 000 människor söker asyl i Sverige på grund av konflikter i Mellanöstern och Afrika. Den så kallade "flyktingkrisen", väcker stark solidaritet men leder senare till skärpt lagstiftning. Parisavtalet undertecknas av 193 länder som åtar sig att bidra till att begränsa den globala uppvärmningen.

2017 Ett terrorattentat på Drottninggatan i Stockholm dödar fem personer och skadar nio svårt.

2018 Riksdagsvalet leder till politiskt död-läge. Januariavtalet mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Liberalerna och Centerpartiet gör att S och MP kan bilda regering, med Vänsterpartiets medgivande utanför avtalet. Sommaren präglas av omfattande skogsbränder som lyfter klimatfrågan.

2019 Greta Thunberg blir internationell symbol för ungdomsrörelsen för en ekologiskt hållbar värld – "Fridays For Future". Socialdemokraterna kolliderar med LO, som menar att överenskommelsen med Liberalerna och Centerpartiet hotar anställningstryggheten och de svenska modellen.

2020 Coronapandemin slår hårt mot världen med sjukdom, miljontals dödsfall, omfattande restriktioner och stödåtgärder. Ojämligheten påverkar vem som drabbas hårdast. Barnkonventionen blir lag i Sverige. Black Lives Matter-rörelsen växer kraftigt efter mordet på George Floyd i Minneapolis, och leder till stora antirasistiska demonstrationer även i Europa och Sverige.

2021 Regeringen Löfven fällt i en misstroendeomröstning om marknadshyror. Det är första gången en statsminister fällt i Sverige. Magdalena Andersson blir Sveriges första kvinnliga statsminister. Extrema väderhändelser ökar i Europa och världen och varnar om klimatkollaps.

2022 Rysslands invasion av Ukraina leder till svensk NATO-ansökan tillsammans med Finland. Högerblocket vinner valet och Kristersson bildar regering med SD-stöd. Regeringen inför repressiva åtgärder mot kriminaliteten, men de förebyggande insatserna, såsom ökade resurser till socialt utsatta områden, uteblir. Sverige antar förstärkt klimatlag med mål om netto noll-utsläpp till 2045. Sveriges ekonomi påverkas starkt av ökande inflation, stigande räntor och höjda matpriser. Gängvåldet har ökat stadigt i Sverige sedan 2012 och når en dramatisk topp 2022.

2023 Den 7 oktober 2023 genomförde Hamas en attack mot Israel där många civila dödades och ett stort antal människor togs som gisslan. Israels efterföljande militära offensiv mot Gaza har lett till en humanitär katastrof som drabbar civilbefolkningen hårt. Över 60 000 människor har dödats, och många av dem är barn. Oberoende studier tyder på att det faktiska dödstalet kan vara signifikant högre. Stora delar av Gazas infrastruktur – bostäder, sjukhus, skolor och vatten- och elförsörjning – har förstörts, och en majoritet av Gazas befolkning har tvingats fly inom området. FN-organ och internationella människorättsorganisationer har upprepade gånger varnat för att den humanitära situationen är akut och att civilbefolkningen måste skyddas. Oberoende FN-expert och internationella människorättsorganisationer har riktat allvarlig kritik mot Israels militära agerande och bedömt att det utgör allvarliga brott mot internationell humanitär rätt. Runt om i världen har stora demonstrationer krävt vapenvila, humanitär hjälp och respekt för civila. I Sverige har solidariteten med Gazas civilbefolkning varit stark. Tiotusentals människor har deltagit i demonstrationer för vapenvila och för att Sverige ska bidra till att skydda mänskliga rättigheter och internationell rätt.

Regeringen har kritiserats för att tydligt prioritera relationen till Israel, för att dra ned stödet till viktiga FN-organ och för att undvika skarp kritik mot Israels militära verksamhet, trots internationella larmrapporter. TIDÖ-regeringens beslut har satt tydliga avtryck i svensk inrikespolitik: migrationspolitiken har stramats åt, välfärden har fått minskade resurser och reformer har genomförts som kopplas till ökande sociala skillnader. Följderna syns i att fler barn nu lever i ekonomiskt utsatta hushåll. Regeringens politik kritiserar från flera håll: fackförbund som LO och TCO, civilsamhällesorganisationer som Rädda Barnen och forskare vid Institutet för framtidsstudier har pekat på hur politiken försvagar redan utsatta grupper och fördjupar sociala skillnader. Samtidigt kvarstår klimatfrågan som en av de mest akuta globala utmaningarna. Forskare varnar för klimatläget, där 1,5-gradersgränsen närmar sig snabbt och kräver omfattande insatser på både nationell och global nivå.

2024 Sverige blir medlem i NATO. Regeringen drar kraftigt ner anslagen till studieförbund, folkbildning, freds- och konsumentorganisationer. Regeringen inför lag om anonyma vittnen och lägger ner Miljödepartementet.

2025 700 000 människor lever i fattigdom i Sverige. Ny Socialtjänstlag träder i kraft med fokus på förebyggande arbete. Regeringen inför bidragssänkningar, lägre a-kassa och förslag om sänkt straffbarhetsålder till 13 år. Förslaget möter massiv kritik. 61 av 74 instanser, med kunskap om brottslighet som polis och kriminalvård avstyrker eller riktar skarp kritik mot förslaget. Barnombudsmannen avstyrker och hänvisar till barnkonventionen och forskningsläget. Regeringen höjer återvändningsbidraget kraftigt till 600 000 kronor för hushåll. Ett stort antal kommuner säger nej till att samverka i regeringens projekt att förmå utländska medborgare att lämna landet.

2026 Det är valår, och ett vänsterperspektiv handlar om kampen för ett återtagande av välfärden, en brytning mot marknadsiseringen, minskade ekonomiska klyftor samt klimat- och social rättvisa. ●

År 2023: Verdandis gemenskapsläger på Brunnsviks folkhögskola, Ludvika.
65 verdandister deltog och rustade sig för kampen för social rättvisa.
Ur historiken, år 1906: Verdandi-logen Vässman byggde Folkets Hus i Brunnsvik
och hösten 1906 startade Brunnsviks folkhögskola här.
Bild: Gruppfoto utanför Högan Loft, av Marja Koivisto.

Namnet **Verdandi** betyder "Den som är", och härstammar från en av Nornorna (ödesgudinnorna) i Asgård enligt fornnordisk mytologi. De tre systrarna *Urd* (dåtid), *Skuld* (framtid) och *Verdandi* (nutid) levde under trädet Yggdrasil och spann tillsammans livets och ödets tråd.

EN LEVANDE FOLKRÖRELSE har flera roller. Verdandi startade som en protesterörelse och som ett medel för medlemmar och medmänniskor att kämpa för bättre levnadsvillkor. Detta är fortfarande vår främsta uppgift i samhället.

I DENNA SKRIFT har vi försökt sammanfatta Verdandis idéer och organisatoriska utveckling. Vi har lyft upp och beskrivit för organisationen och arbetarrörelsen viktiga händelser och årtal. Verdandis historia och utveckling innehåller givetvis en rik skörd av engagerade och kunniga medlemmar och aktivister, viktiga händelser och en mångfacetterad verksamhet. Det är inte möjligt att beskriva allt men vi hoppas att vi i någon mån gjort historien rättvisa i denna skrift.

● **verdandi**